

Henning Nølke

DATALINGVISTIK som erhvervsproglig forskningsgren

(en anmeldelse af LAMBDA 13)

Datalingvistik er et forholdsvis nyt område i rivende udvikling inden for erhvervsproglig forskning. I modsætning til Handelshøjskolen i Århus, hvor faget stadig er placeret som en afdeling af Tysk Institut, blev der ved Handelshøjskolen i København allerede i 1985 oprettet et selvstændigt Institut for Datalingvistik. Godt støttet af en særlig (forsknings-) politisk bevågenhed er det på kort tid lykkedes på dette institut ud fra en heldig blanding af yngre og mere erfarne forskere at skabe et velfungerende og frugtbart forskningsmiljø.

Udadtil har det bl.a. givet sig udslag i udgivelsen af en særlig publikationsserie, **LAMBDA (Lingvistik, Analyse, Metode, dataBaser, Datamater, Applikation)**, hvis første nummer, *Programbibliotek* af Steffen Leo Hansen, kom i juli 1986. Ifølge forordet til dette nummer skal LAMBDA “indeholde artikler, rapporter, mindre monografier og lignende som behandler emner der direkte eller indirekte har relevans for datalingvistiske problemer”, og der nævnes en lang række mulige emner spændende fra datalogi og databaseteori over leksikografi, oversættelse og egentlige lingvistiske discipliner som syntaks og semantik til videnskabsteori og filosofi. De i alt 14 numre, der hidtil er udkommet i serien, vidner om, at den har levet op til sine brede intentioner (se listen sidst i anmeldelsen).

Det ville være uoverkommeligt her at give en seriøs redegørelse for alle de enkelte numre. Den interesserede læser vil selv kunne skaffe sig dem ved at henvende sig til Institut for Datalingvistik, Handelshøjskolen i København, Dalgas Have 15, 2000 Frederiksberg. Ud fra en rent personlig interesse vil jeg dog gerne knytte nogle kommentarer til nr. 13: *Modallogik og semantik* af Finn Sørensen og Carl Vikner (august 1989).

Bøger om semantik er sjældne på dansk, og det er derfor med en særlig forventning man går i gang med dette bind af LAMBDA. Det viser sig dog straks, at der er tale om en ret snæver — om end yderst præcis — opfattelse af, hvad semantik og semantikkens emne er (således som titlen da også lægger op til). Sagt på en anden måde er der snarere tale om en indføring i (lingvistisk relevant) logik end i (lingvistisk relevant) semantik. Det er selvfølgelig også ganske umuligt på så begrænset plads at

komme ind på hele den vældige udvikling forskning i lingvistisk semantik har været udsat for de seneste 10–20 år, og man har langt mere glæde af en grundig indføring i et præcist problemfelt, som det der behandles i dette nummer af LAMBDA, nemlig logikken bag den såkaldte verikonditionelle semantik.

Det forekommer mig imidlertid yderst uheldigt, når introduktionen synes at lægge op til, at dette *er* moderne semantik, og at det altså drejer sig om en introduktion til grundlaget for den moderne semantik som sådan. De seneste års forskning har måske ellers netop udmærket sig ved at bidrage til en øget viden om sprogets mange *ikke*-verikonditionelle semantiske aspekter; men forholdet til disse ikke mindst for den erhvervsproglige forskning så væsentlige problemfelter omtales overhovedet ikke. Ja, deres eksistens nævnes end ikke. Man skal altså ikke forvente at se emner som leksikalsk semantik eller tekstsemantik behandlet. Ej heller problemer omkring informationsstrukturer, tema-rem, argumentation osv. Og selvfølgelig slet ikke noget om interpretationsteorier. (Flere af disse områder spiller i øvrigt også — ligesom modallogikken — en væsentlig rolle for forskningen i kunstig intelligens.)

Selve den logiske tilgang, der gennemgås, er ligeledes en smule snæver. Det drejer sig om den klassiske udsagns- og prædikatslogik og dennes videreudvikling, og det anlagte perspektiv er, at “En af de omstændigheder der har muliggjort semantikens opblomstring er at der inden for nyere logik er blevet udviklet nogle begreber og metoder som har vist sig at være særdeles frugtbare arbejdsredskaber for semantikerne” (s.4). At dette er rigtigt, kan der bestemt ikke herske tvivl om, blot er det i en vis forstand kun den halve sandhed. Ja, på en måde yder det endda ikke logikkens indflydelse fuld retfærdighed. Faktisk har dennes udvikling og den deraf følgende øgede mulighed for stringent behandling af forskelligartede semantiske problemstillinger nemlig også været en væsentlig faktor i udforskningen af logikkens begrænsning som forklaringsfaktor, ligesom den har givet anledning til forsøg med såkaldte “ustandardiserede logikker” — ikke mindst inden for nyere romansk-orienteret semantik. Eksistensen af disse retninger er end ikke nævnt. Seneste franske reference er Ducrots bog fra 1973: *Lapreuve et le dire*; men der er sket meget siden da på denne front.

Modallogik og semantik er altså en introduktion til modallogik snarere end til semantik, og når dette er præciseret skal det understreges, at det er en *meget* god en af slagsen. Der er tale om en fremragende, pædagogisk, grundig og — iforhold til emnets sværhedsgrad — let tilgængelig ind-

føring i modal- og tidslogikkens mysterier med særligt henblik på dens mulige anvendelse i den semantiske udforskning af sproget.

Hæftet består af syv kapitler: 1. *Introduktion*, 2. *Mulige verdener*, 3. *Modallogiske egenskaber*, 4. *Modallogiske relationer*, 5. *Modallogiske systemer*, 6. *Andre modaliteter* og 7. *Tidslogik*. Hvert af disse afsluttes med nogle bibliografiske noter, der er af uvurderlig værdi for den, der ønsker at arbejde videre med det behandlede emne. Dertil kommer en fyldig bibliografi (der dog som sagt afslører den ensidigt angelsaksiske inspiration).

Det ville føre for vidt her at komme nærmere ind på de enkelte afsnit (og det ville under alle omstændigheder være umuligt at behandle emnerne bedre end forfatterne har gjort det), så jeg vil nøjes med at knytte nogle enkelte kommentarer til fremstillingen.

Forståelsen af de første fire kapitler hjælpes godt på vej med en række glimrende eksemplificeringer. Særlig vellykket forekommer kapitel 2, hvor det ellers ret abstrakte begreb *mulige verdener* gøres helt "menneskeligt". Her nævnes også begrebet lokation, der spiller en stor rolle for sprogbeskrivelsen. Længere fremme gøres der mindre ud af appellen til den intuitive forståelse, og kapitlerne forekommer tilsvarende gradvist at blive vanskeligere tilgængelige. I det meget tekniske kapitel 5, der handler om de modallogiske systemer T, S4 og S5, samt om det overordentlig væsentlige begreb "accessibility" (her: *tilgængelighedsrelationen*), synes jeg således man savner en diskussion af, hvilken relevans de behandlede problemer har eller kan have for sprogforskeren (således som det så glimrende forklares i kapitel 4 mht. forskellen på den materielle og den strenge implikation).

Bedre bliver det igen i kapitlet om andre modaliteter, hvor en række lingvistisk klart relevante problemer tages op. Til gengæld er det måske i dette kapitel, man mest føler begrænsningen, der ligger i, at forfatterne har valgt at holde sig til den traditionelle skole og derfor slet ikke har nævnt eksistensen af en række spændende, klart lingvistisk orienterede "ustandardiserede" logikker (af forfattere som Carlsson, Doherty, Grize og Jayez for blot at nævne nogle enkelte). Men tilbage står, at indføringen er beundringsværdig klar og velstruktureret. (Jeg havde dog et lille problem på side 77: Forfatterne skriver, at man i epistemisk logik kan "associerede hver agent med et epistemisk univers på to måder". Det lykkedes mig ikke at finde ud af, hvad den anden — og tilsyneladende intuitivt mere tilfredsstillende — måde præcist er.)

Det kan næppe undre, at sidste kapitel om tidslogik er helt specielt vellykket. Begge forfattere er jo specialister på dette område. Gennem-

gangen af de tre mulige tilgange og argumentationen for at benytte tidsintervaller som grundbegreb snarere end tidspunkter er klar og overbevisende. Desværre har der naturligvis ikke i en fremstilling af denne art været mulighed for at komme nærmere ind på forholdet mellem tidslogik og de andre behandlede logikker, så det står mig ikke ganske klart, om forfatterne opfatter tidslogik som en særlig type modallogik. Ikke at det er specielt væsentligt; men det forekommer mig at være en lidt utraditionel systematisering. Snarere end det modale er det, som de behandlede logikker har tilfælles, vel det intensionale, dvs. det faktum, at de ikke er sandhedsfunktionelle? Sammenfattende kan man måske sige, at en titel som *Intensionallogik og sprog* bedre ville have svaret til bogens indhold.

Det er lykkedes for Finn Sørensen og Carl Vikner at skrive en glimrende hånd- og opslagsbog, som må være et "must" for enhver lingvist, der ønsker at kaste sig over verikonditionelle semantiske undersøgelser, eller som blot ønsker at læse semantiske fremstillinger af denne art. Den giver en fremragende indføring i et formelt værktøj, der er uundværligt for sådanne studier, og dens interesse strækker sig derved langt ud over datalingvistikens område.

Hidtil udkomne numre af LAMBDA:

- Nr. 1 Steffen Leo Hansen: *Programbibliotek*, juli 1986. (udgået)
- Nr. 2 Bodil Vestergaard: *Undersøgelse af databasesystemer til ordbøger*, februar 1987
- Nr. 3 Helle Wegener: *Vurdering af databasesystemerne ARKIV, ASSISTENT og SSIData*, juni 1987.
- Nr. 4 Carl Vikner: *Change in homogeneity in verbal and non-nominal reference*, august 1987.
- Nr. 5 Steffen Leo Hansen: *Korpuslingvistik, teori — metode — praksis*, maj 1988.
- Nr. 6 Bodil Nistrup Madsen: *Simulering af relationel database*, maj 1988.
- Nr. 7 *Nordiske Datalingvistikdage og Symposium for datamatstøttet leksikografi og terminologi 1987*, Proceedings marts 1988.
- Nr. 8 Søren Brandt: *En model til automatisk morfologisk analyse*, juli 1988.
- Nr. 9 Søren Juul Nielsen: *Vurdering af PC-Translator, et edb-program til automatisk oversættelse fra engelsk til dansk*, december 1988.
- Nr. 10 Helle Wegener: *Vurdering af oversættelsessystemerne LOGO og TSS (ALPS)*, januar 1989.
- Nr. 11 Steffen Leo Hansen og Carl Vikner: *FAGFLADE (The Initial Phase of a Project in Natural Language Interpretation)*, maj 1989.
- Nr. 12 Henrik Kersting: *DICTED — An Editor for Dictionaries Stored as Prolog Databases*, august 1989.
- Nr. 13 Finn Sørensen og Carl Vikner: *Modallogik og semantik*, august 1989.
- Nr. 14 Henrik Kersting: *DICTED.II (Supplement)*, november 1989.
- Nr. 15 Per Anker Vikner og Carl Vikner: *Korpora og sprogforskning*, april 1990.